

been analyzed. On examples from the judicial practise of considering materials of criminal proceedings, the specifics of ensuring non-interference in personal and family life in the courts of appeal and cassation are shown. Attention is drawn to the peculiarities of the functioning of these courts, their role in identifying injustices and making legal and well-founded court decisions aimed at ensuring non-interference in the personal and private life of citizens as a principle of criminal proceedings.

Keywords: criminal proceedings, court proceedings, appeal proceedings, cassation proceedings, principles of criminal proceedings, personal and family life, procedural guarantees.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.22>

УДК 343.985

Валентина Павлівна Корж
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу,
криміналістики та експертології

ORCID 0000-0002-9431-8727

E-mail: KorgValentina@i.ua

Харківський університет внутрішніх справ

**КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ:
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ**

Проведено науковий аналіз дискусій щодо вчення про криміналістичну характеристику злочинів, визначено поняття криміналістичної характеристики корупційних злочинів, її структурні елементи: специфічну сферу злочинного посягання, спеціальний суб'єкт корупційного діяння, специфічні способи надання корупційних послуг, специфічну обстановку вчинення корупційного злочину, специфічні сліди злочинів, корупційні зв'язки з організаторами тіньового та злочинного бізнесу в сфері економіки; обґрунтовано практичне значення криміналістичної характеристики для практики розслідування корупційних злочинів.

Ключові слова: *корупційні злочини, криміналістична характеристика, структурні елементи, корупційні послуги, розслідування.*

Постановка проблеми. Криміналістична характеристика злочинів – це теоретична категорія криміналістики, що посідає центральне місце в методиці розслідування окремих видів злочинів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні положення криміналістичної характеристики злочинів викладені у наукових працях російських і українських вчених криміналістів, зокрема: В. П. Бахіна,

Р. С. Белкіна, В. Д. Берназа, І. О. Возгріна, О. В. Волохова, В. К. Гавло, Ю. В. Гавриліна, І. Ф. Герасимова, Г. І. Грамовича, О. Н. Колесніченка, М. П. Яблокова та інших. У межах досліджуваного питання науковцями було запропоновано різні підходи до визначення криміналістичної характеристики злочину та її основних елементів. Так, І. Ф. Герасимов та Л. Я. Драпкін правильно зазначали, що криміналістична характеристика злочинів є сукупністю відомостей, знань про певний вид або групи злочинів, отриманих у результаті спеціальних досліджень. Вона є важливим структурним елементом методики розслідування, обумовлює методичні рекомендації і сприяє розкриттю, розслідуванню злочинів [1, с. 348]. І. О. Возгрін вважав, що криміналістична характеристика злочинів – це система узагальнених фактичних даних і заснованих на них наукових висновків та рекомендацій про найбільш типові криміналістично значущі ознаки злочинів, знання яких необхідні слідчим для організації та здійснення усебічного, повного, об'єктивного та швидкого розкриття і розслідування [2, с. 37]. Інша точка зору у Р. С. Белкіна, який запропонував відмовитися від терміну «криміналістична характеристика злочинів», а в конкретній криміналістичній методиці в якості першого її елемента розглядати специфічні обставини предмета доказування даної категорії кримінальних справ [3, с. 11-12].

Науковий аналіз праць відомих вчених щодо криміналістичного вчення про криміналістичну характеристику злочинів, узагальнення слідчої практики дозволяє зробити висновок про те, що криміналістична характеристика злочинів є категорією криміналістичної науки, основним структурним елементом методики розслідування, її не можна підмінити переліком унормованих Кримінальним процесуальним кодексом обставин, що підлягають встановленню і доказуванню, тобто предметом доказування. Високий сучасний рівень теоретичних розробок криміналістичної характеристики злочинів в цілому дозволяє її розглядати як наукову категорію. Слід погодитися з В. О. Образцовим, який зазначив, що вчення про криміналістичну характеристику злочинів повинно розглядатися (зайняти місце) у загальній теорії криміналістики [4, с. 18].

В юридичній літературі залишається дискусійним питання щодо структури криміналістичної характеристики злочинів, як кількісного так і якісного складу її елементів. Так, В. П. Бахін досліджуючи елементи-ознаки криміналістичної характеристики, робить висновок про те, що з позиції практичного призначення вони складають дві групи: перша включає ознаки, які становлять усебічну характеристику певного виду злочинів, що дозволяє відрізнити його особливості від інших видів злочинів; друга група – ознаки, які здатні й покликані виконувати функцію забезпечення розкриття та розслідування злочинів [5, с. 183].

Мета дослідження. Метою статті є визначення поняття криміналістичної характеристики корупційних злочинів, її структурних елементів, для забезпечення ефективного розслідування даного виду злочинів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Структура криміналістичної характеристики злочинів передбачає наявність певних елементів. Бі-

льшість дослідників правильно вважає, що основними елементами криміналістичної характеристики є сукупності ознак, що визначають: 1) предмет злочинного посягання; 2) відомості про особу злочинця; 3) характеристику типових способів злочину; 4) дані про обстановку вчинення злочину; 5) типові сліди злочину; 6) відомості про особу потерпілого (жертву).

Не всі перелічені елементи мають місце у різних видах злочинів. Одні з них набувають першорядного значення, інші, навпаки, відходять на другий план, або навіть відсутні (наприклад, існують злочини, що не мають певного місця їх вчинення або в яких відсутня особа потерпілого).

Елементи криміналістичної характеристики злочинів взаємозалежні між собою. Вони мають кореляційні зв'язки (ймовірні залежності). За наявності одних ознак, слідчий може припустити наявність інших (наприклад, за слідами, залишеними на місці події, можна припустити професійні навички злочинця, його вік, стать, наявність аномалій психіки та ін.). У цьому полягає значущість елементів криміналістичної характеристики злочинів, її практична роль.

Зазначимо, що у криміналістиці недостатньо досліджені посадові злочини корупційної спрямованості, мають місце дискусійні питання щодо визначення криміналістичної характеристики корупційних злочинів та її структурних елементів. Так, запропоноване В. О. Алферовою поняття криміналістичної характеристики корупційних злочинів як системи типових даних про *елементи* окремого виду злочину і *його механізм* суперечить основним положенням вчення про криміналістичну характеристику злочинів. Вважаємо, що некоректно до системи типових даних криміналістичної характеристики корупційних злочинів відносити кримінально-правові елементи окремого виду злочину, його механізм. Слід зазначити, що систему типових даних складають криміналістично значущі ознаки корупційного злочину. В юридичній літературі зазначається, що механізм злочину – є складною, багатоелементною динамічною системою, яка утворюється діями суб'єкта злочину, спрямованими на досягнення злочинного результату. Систему механізму злочину складають його елементи, які не можуть одночасно входити до системи типових даних криміналістичної характеристики злочинів. До елементів криміналістичної характеристики корупційних злочинів В. О. Алферова, окрім типових відомостей про суб'єкт корупційного злочину, спосіб вчинення злочину, обстановки, місця і часу його вчинення, відносить і *протидію розслідуванню* [6, с. 11]. У криміналістиці в загальній теорії викладені основні положення вчення про протидію розслідуванню і заходи по її подоланню. У своїх наукових працях Р. С. Белкін, В. М. Карагодін, О. Ф. Волинський, І. М. Лузгін, В. П. Лавров та інші дослідники визначили поняття протидії та її складові. Протидія – це суспільно небезпечне явище, яке за своєю сутністю, способом, колом суб'єктів є структурним елементом криміналістичної методики розслідування злочинів. Без достатньої обґрунтованості О. В. Гуліна визначає елементом криміналістичної характеристики *криміналістичну класифікацію і типологію* корупційних злочинів у сфері вищої освіти [7, с. 12]. З цієї точкою зору не можна погодитися. Насамперед проблема побудови

загальної системи криміналістичної класифікації злочинів у методиці розслідування є актуальною для науки і практики криміналістики. І, зазвичай, як зазначали О. М. Васильєв та М. П. Яблоков, класифікація злочинів у методиці їх розслідування повинна будуватися не на основі кримінально-правової характеристики, а криміналістичної, за різними підставами, що мають значення саме для розкриття злочинів [8, с. 425; 9, с. 24-31]. Вважаємо, як і більшість дослідників, що криміналістична класифікація злочинів включає систему груп, підгруп і видів злочинів і класифікувати злочини (у тому числі й корупційні) необхідно за криміналістичними критеріями, у поєднанні з кримінально-правовою і криміналістичною характеристикою злочинів. Криміналістична класифікація злочинів є науковою категорією криміналістики, а не елементом криміналістичної характеристики.

Науковий аналіз вчення про криміналістичну характеристику злочинів, вивчення слідчої та судової практики, дозволили визначити поняття криміналістичної характеристики корупційних злочинів. Вважаємо, що *криміналістична характеристика корупційних злочинів являє собою інформаційну базу даних про криміналістично значущі ознаки цих злочинів, спеціальний суб'єкт, специфічні способи надання корупційних послуг і способи приховування їх слідів, специфічну обстановку, типові сліди, корупційні зв'язки, знання яких сприяють побудові та перевірці слідчих версій, визначенню напрямів розслідування*. У практичному аспекті, криміналістична характеристика корупційних злочинів слугує своєрідною інформаційною моделлю, набором відомостей про зазначений вид злочинів, використання яких у конкретній ситуації, сприяє слідчому оперативному і своєчасно ухвалити правильне тактичне рішення про використання методів розслідування, застосування прийомів і засобів при проведенні слідчих і негласних розшукових дій.

Структура криміналістичної характеристики корупційних злочинів передбачає наявність певних елементів. Вважаємо, що основними елементами криміналістичної характеристики корупційних злочинів є сукупності ознак, що визначають відомості про: 1) специфічну сферу злочинного посягання; 2) спеціального суб'єкта корупційного діяння; 3) специфічні способи надання корупційних послуг; 4) специфічну обстановку вчинення корупційного діяння; 5) специфічні сліди корупційних злочинів; 6) корупційні зв'язки з організаторами тіньового та злочинного бізнесу.

Сфера злочинного посягання – специфічна. Це сфера діяльності органів державної влади, управління, місцевого самоврядування, реалізації публічної влади. Посадова особа у супереч владним інтересам використовує з корисливою метою посаду в органах законодавчої, виконавчої, судової влади, місцевого самоврядування, державного управління, у сфері надання публічних послуг.

Спеціальний суб'єкт корупційного діяння – це посадова особа, яка постійно або тимчасово виконує функції представників влади, місцевого самоврядування, чи виконує спеціальні функції, повноваження чи обіймає посаду в органах державної влади, управління, місцевого самоврядування, на державних підприємствах, в установах, організаціях і здійснює організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції. Вона ви-

користує владні функції, службове становище або повноваження в корисливих цілях, за виконання або невиконання певних дій в інтересах третіх осіб одержує хабаря, корупційний відкат (винагороду). Спеціальним суб'єктом корупційних злочинів, відповідно до антикорупційного законодавства, є народні депутати, посадові особи міністерств, відомств, обласних та районних адміністрацій, їх заступники, керівники департаментів, управління, відділів, голови обласних, міських, районних, селищних, сільських рад, їх заступники, судді, прокурори, працівники Національної поліції, МВС, Державної фіскальної служби, митних органів; посадові особи, які працюють у сфері реалізації публічних послуг; посадові особи які працюють на державних підприємствах, в установах, організаціях та інші.

Важливим елементом криміналістичної характеристики корупційних злочинів є *специфічні способи надання корупційних послуг*. Спосіб включає сукупність неправомірних дій злочинця, а саме перевищення влади, перевищення службовими повноваженнями, зловживання владою, зловживання службовими повноваженнями, систему методів, операцій і прийомів, спрямованих на надання корупційних послуг фізичній чи юридичній особі. Способом корупційного злочину може бути й корупційна бездіяльність посадової особи в інтересах третіх осіб. Як спосіб злочину, корупційна бездіяльність є системним невиконанням посадовою особою службових обов'язків, інструкцій, нормативних актів, функцій, повноважень в інтересах третіх осіб за корупційну винагороду. Насамперед, це нейтралізація форм соціального контролю, приховування інформації тощо.

Науковий аналіз юридичної літератури, вивчення матеріалів слідчої, судової практики, дозволяє визначити *корупційні послуги посадової особи*, як неправомірні діяння, що здійснюються нею в процесі реалізації владних функцій, службових повноважень, з корисливих мотивів і в інтересах третіх осіб. Такими є: корупційний лобізм, корупційне сприяння, корупційна протидія, корупційний протекціонізм, корупційне заступництво тощо.

Особливістю *способу корупційного злочину* є те, що його структура охоплює: спосіб підготовки до злочинного діяння, спосіб його вчинення і спосіб приховування (маскування) слідів злочину. Не завжди спосіб злочину має повну структуру. В окремих кримінальних ситуаціях спосіб злочину може бути спрощеним, позбавленим деяких його структурних складових. Наприклад, разова передача хабаря за виконання певної незаконної дії може бути здійснена без приховування слідів злочину. Важливим структурним елементом способу корупційного злочину є *способи приховування його слідів, наслідків*. Такими є: матеріальний та інтелектуальний підлоги в документах; знищення інформації (у тому числі слідів злочину); маскування інформації з метою змінення уявлення про спосіб учинення злочину, особу злочинця; фальсифікація інформації, утворення неправдивих слідів на інших речових доказів, тощо. Приховування слідів корупційного злочину є однією із форм протидії розслідуванню.

Специфічна обстановка вчинення корупційного злочину важливий інформаційний елемент криміналістичної характеристики корупційних злочинів.

Злочинці використовують існуючу обстановку для вчинення злочину або створюють сприятливі умови для його вчинення. При розслідуванні корупційного злочину необхідно враховувати: а) місце, де відбувалися підготовчі дії до злочину; б) місце безпосереднього вчинення злочину; в) місце, де залишені сліди (у широкому розумінні) злочинного посягання; г) місце приховування слідів злочину, корупційного відкату, хабаря.

Слід зазначити, що *сліди корупційних злочинів* є джерелами інформації про подію, інші обставини злочину. Вони мають певну специфіку. Основні джерела інформації – це документи. Насамперед:

1) розпорядчі документи, в яких відображається, організаційно – розпорядча чи адміністративно-господарська діяльність, є відомості щодо незаконності їх використання в інтересах третіх осіб;

2) бухгалтерські, розпорядчі документи з ознаками матеріальної чи інтелектуальної підробки;

3) договори, інші зобов'язання, документи, що підтверджують неправомірність їх оформлення в інтересах третіх осіб;

4) документи, які підтверджують право власності посадовця- корупціонера на будинки, квартири, транспортні засоби, земельні ділянки, іншу нерухомість, грошові вклади;

5) записи, що свідчать про суми корупційних відкатів, хабарів;

6) листи та інші документи, що свідчать про коло учасників корупційного злочину, роль кожного з них;

7) накази, розпорядження про нарахування грошових коштів, премій тощо;

8) матеріали відомчих перевірок, висновки, довідки державних органів контролю щодо порушень посадовою особою фінансової дисципліни, інших неправомірних дій або бездіяльності;

9) неправомірні рішення сесії органу місцевого самоврядування, розпорядження голови відповідного виконкому, що не відповідають законам;

10) скарги, звернення громадян про зловживання владою посадовими особами державних органів, інші джерела;

11) електронні документи.

Окрім зазначеного, про сліди корупційного діяння свідчать:

– грошові кошти на депозитах, на рахунку банківської карти, одержані в якості корупційних відкатів, винагород;

– нерухоме майно, одержане в якості винагороди або право на володіння нерухомістю, банківськими рахунками, фірмою;

– комп'ютерна інформація про осіб, предмети, факти, події, явища, процеси, яка зафіксована на матеріальному носії інформації з реквізитами, що дозволяють її ідентифікувати;

– контактні сліди на предметах, документах, рухомому й нерухомому майні, телекомунікаційних засобах: комп'ютерах, планшетах, мобільних телефонах;

– звукові сліди у вигляді зафіксованих звукових записів;

– інформація одержана у результаті проведення негласних (розшукових) дій тощо.

Специфічним елементом криміналістичної характеристики є *корупційні зв'язки посадової особи з організаторами тіньового та злочинного бізнесу*. Слід зазначити, що лідери тіньового та злочинного бізнесу, прагнуть купити не окрему послугу корупціонера, а його разом із посадою, і не для разового прийняття рішення в інтересах бізнесу, а для постійного сприяння кримінальній діяльності, корупційного лобювання їх інтересів. У зв'язку з цим, вони особисто або через своїх «рішал» заздалегідь підбирають кандидатури майбутніх корупціонерів з урахуванням їх спеціального, функціонально-посадового статусу в системі державних органів влади, управління та правоохоронних органів, минулої кримінальної причетності, аморальності, особистісних особливостей, жадібності, боягузтва тощо. За вказаною схемою підбираються «замовні» корупціонери із депутатів, міністрів, прокурорів, суддів, працівників оперативних підрозділів, посадових осіб митних органів, державної фіскальної служби, міністерств і відомств. Як свідчать результати дослідження корупційні зв'язки забезпечують:

- корупційне сприяння при виборі об'єкта злочинного посягання, плануванні, підготовці та здійсненні злочинної акції, приховуванні її слідів;
- корупційну безпеку тіньовому та злочинному бізнесу;
- корупційний протекціонізм в реєстрації, ліцензуванні фіктивних фірм, фіктивних фінансових установ; отриманні незаконних кредитів; переваг і пільг суб'єктами підприємницької діяльності кримінальної спрямованості; при проведенні тендерів всупереч вимогам законів;
- корупційне лобювання інтересів організаторів злочинного та тіньового бізнесу при прийнятті законів або доповнень до них, постанов уряду, рішень, наказів міністерств, відомств та інших нормативних актів;
- корупційну протидію проведенню перевірок, ревізій, аудиту, оперативно-розшуковій роботі по виявленню корупційних, економічних злочинів та їх розслідування;
- корупційну нейтралізацію форм соціального контролю у сферах економіки, тіньового бізнесу.

Таким чином, корупційні зв'язки сприяють організаторам тіньового та злочинного бізнесу безперешкодно займатися злочинною діяльністю, здійснювати за корупційними схемами незаконні фінансові, господарські операції.

Як ми зазначали вище, елементами криміналістичної характеристики корупційних злочинів є: специфічна сфера злочинного посягання; спеціальний суб'єкт корупційного діяння; специфічні способи надання корупційних послуг; специфічна обстановка вчинення корупційного діяння; специфічні сліди; корупційні зав'язків з організаторами тіньового та злочинного бізнесу. Зазначені *елементи взаємозалежні між собою*. Так, елемент криміналістичної характеристики «спеціальний суб'єкт корупційного діяння» має закономірні зв'язки із «специфічними способами надання корупційних послуг» та «специфічними слідами». Кожний елемент криміналістичної характеристики корупційних злочинів має різний рівень залежностей з іншими елементами. Вони мають кореляційні зв'язки (ймовірні залежності). За наявності одних, слідчий може припустити наявність інших елементів. Так, якщо слідчий в документі виявляє слі-

ди незаконної розпорядчої дії, то він може спрогнозувати спосіб надання корупційних послуг. У цьому полягає наукова значимість елементів криміналістичної характеристики корупційних злочинів та їх практична роль.

Висновки. Знання слідчим, прокурором зазначених елементів криміналістичної характеристики корупційних злочинів, сприяє виділенню аналогічних криміналістично значущих ознак при розслідуванні конкретного виду корупційного злочину і допомагає своєчасно вирішити основні завдання розслідування, оперативно одержувати доказову інформацію, визначати тактику слідчих та негласних дій, криміналістичних операцій.

Розслідування корупційних злочинів, вирішення тактичних завдань огляду місця події, огляду речових доказів, допиту жертви корупції, свідків, потребують від слідчого, прокурора, працівників оперативних підрозділів високого професіоналізму, належних знань теорії та практики криміналістики, вміння використовувати криміналістичні знання при розслідуванні злочинів.

Вважаємо, що викладені теоретичні положення криміналістичної характеристики корупційних злочинів та її специфічні структурні елементи мають певне наукове значення для теорії криміналістики, методики розслідування даного виду злочину. Практичне значення криміналістичної характеристики корупційних злочинів полягає у тому, що вона слугує орієнтиром у виборі слідчим методів розслідування, з урахуванням події злочину в умовах конкретної ситуації, тактичних прийомів і засобів при проведенні окремих слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, профілактичних заходів.

Перелік посилань

1. Герасимов И. Ф., Драпкин Л. Я., Ищенко Е. П. и др. Криминалистика: учебник. Москва: Высш. шк., 2000. 672 с.
2. Возгрин И. А. Введение в криминалистику: история, основы теории, библиография. Санкт-Петербург: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2003. 475 с.
3. Белкин Р. С. Понятие, ставшее «криминалистическим пережитком». *Российское законодательство и юридические науки в современных условиях: состояние, проблемы, перспективы: материалы Всероссийской научно-практ. конф.* Тула: изд-во Тул. гос. ун-та, 2000. С. 6-12.
4. Образцов В. А. Криминалистическая классификация преступлений. Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1988. 176 с.

References

1. Gerasimov, I. F., Drapkin, L. Ya., Ishchenko, E. P. et al. (2000). *Criminalistics: a textbook*. Moscow. 672 p. (in Russian).
2. Vozgrin, I. A. (2003). *Introduction to criminalistics: history, theory foundations, bibliography*. St. Petersburg. 475 p. (in Russian).
3. Belkin, R. S. (2000). The concept that has become a "criminalistics relic". *Russian legislation and legal sciences in modern conditions: state, problems, prospects: proceedings of the all-Russian scientific and practical research conference*. Tula. P. 6-12. (in Russian).
4. Obraztsov, V. A. (1988). *Criminalistics classification of crimes*. Krasnoyarsk. 176 p. (in Russian).

5. Бахин В. П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962-2002 гг.): монография. Киев, 2002. 268 с.
6. Алферова В. А. Расследование коррупционных преступлений следователями прокуратуры: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Ростов, 2006. 18 с.
7. Гулина Е. В. Особенности криминалистической методики расследования коррупционных преступлений в сфере высшего образования: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.12. Барнаул, 2019. 18 с.
8. Криминалистика: учебник / Богданов Б. Е., Васильев А. Н., Колдин В. Я. и др.; отв. ред. Васильев А. Н. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1971. 564 с.
9. Яблоков Н. П. Криминалистическая методика расследования (некоторые теоретические положения). Москва: Изд-во МГУ, 1985. 98 с.
5. Bakhin, V. P. (2002). Forensic science. Problems and opinions (1962-2002): monograph. Kiev. 268 p. (in Russian).
6. Alferova, V. A. (2006). Investigation of corruption crimes by investigators of the prosecutor's office: extended abstract of Candidate's thesis of Juridical Sciences: 12.00.09. Rostov. 18 p. (in Russian).
7. Gulina, E. V. (2019). Features of the forensic methodology for investigating corruption crimes in the field of higher education: extended abstract of Candidate's thesis of Juridical Sciences: 12.00.12. Barnaul. 18 p. (in Russian).
8. Vasiliev, A. N. (Ed.) (1971). Forensic science: textbook. Moscow. 564 p. (in Russian).
9. Yablokov, N. P. (1985). Forensic investigation technique (some theoretical provisions). Moscow. 98 p. (in Russian).

КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА КОРРУПЦИОННЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

В. П. Корж

В статье рассмотрены современные тенденции развития криминалистического учения о криминалистической характеристике преступлений, проанализированы дискуссионные вопросы о ее структурных элементах. Исследуются понятие криминалистической характеристики преступлений как информационной базы данных о криминалистических значимых признаках преступления, полученных в результате обобщения следственной и судебной практики и ее основные элементы: 1) предмет преступного посягательства; 2) сведения о личности преступника; 3) характеристика типичных способов преступлений; 4) данные об обстановке совершения преступления; 5) типичные следы преступления; 6) сведения о личности потерпевшего (жертвы).

Исследуется проблема разработки криминалистической характеристики коррупционных преступлений, проанализированы дискуссионные вопросы о понятии и основных структурных элементах. Резюмировано, что криминалистическая характеристика коррупционных преступлений – это информационная база данных, полученных в результате обобщения следственной и судебной практики о криминалистических значимых признаках коррупционных преступлений, специальном субъекте преступного посягательства, специфических способах предоставления коррупционных услуг, специфической обстановке, типичных следах, коррупционных связях, знания которых

способствуют построению и проверке версий, определению направления расследования.

В практическом аспекте криминалистическая характеристика коррупционных преступлений является своеобразной информационной моделью, набором сведений об указанном виде преступления, использование которых в конкретной ситуации поможет следователю оперативно и своевременно принять правильное тактическое решение о методах расследования, применении тактических приемов и технических средств при планировании следственных и розыскных действий, криминалистических операций.

Определены основные структурные элементы криминалистической характеристики коррупционных преступлений. Таковыми являются: 1) специфическая сфера преступного посягательства; 2) специальный субъект коррупционного деяния; 3) специфические способы предоставления коррупционных услуг; 4) специфическая обстановка совершения коррупционного деяния; 5) специфические следы коррупционных преступлений; 6) коррупционные связи с организаторами теневого и преступного бизнеса.

Констатировано, что организаторы теневого и преступного бизнеса стремятся иметь «своих» людей, как в органах государственной власти, управления, так и прикрытие («крышу») в правоохранительных органах. Коррумпированные должностные лица за предоставление коррупционных услуг получают коррупционное вознаграждение («откат»). Они, используя свои властные, должностные полномочия, совершают определенные действия (или бездействуют) в интересах теневого и преступного бизнеса с целью обеспечения коррупционного содействия, коррупционного покровительства, коррупционного обеспечения безопасности, коррупционного протекционизма, коррупционного вмешательства, коррупционного лоббирования, коррупционного противодействия.

Резюмировано, что изложенные теоретические положения криминалистической характеристики коррупционных преступлений, ее основные структурные элементы имеют определенное научное и практическое значение.

Ключевые слова: криминалистическая характеристика, коррупционные преступления, структурные элементы, коррупционные услуги, расследование.

CRIMINALISTIC CHARACTERISTICS OF CORRUPTION CRIMES: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

V. Korzh

The article deals with the current trends in the development of the forensic doctrine of the forensic characteristics of crimes, analyzes the controversial issues of its structural elements. The concept of the forensic characteristics of crimes as an information database on forensic significant signs of a crime, obtained as a result of generalization of investigative and judicial practice. Its main elements are investigated: 1) the subject of criminal encroachment; 2) information about the identity of the offender; 3) characteristics of typical methods of crime; 4) information about the situation in which the crime was committed; 5) typical traces of a crime; 6) information about the identity of the complainant (victim).

The problem of development of the forensic characteristics of corruption crimes is investigated, discussion questions about the concept and the main structural elements are analyzed. It is summarized that the forensic characteristics of corruption crimes is an information database obtained as a result of generalization of the investigative and judicial practice on forensic significant signs of corruption crimes, a special subject of criminal encroachment, specific ways of providing corruption services, a specific environment, typical traces, corruption ties, knowledge of which contribute to the construction and verification of versions, determination of the direction of the investigation.

In practical terms, the forensic characteristic of corruption crimes is a kind of information model, a set of information about the specified type of crime, the use of which in a specific situation will help the investigator to quickly and promptly make the correct tactical decision on the methods of investigation, the use of tactics and technical means when planning investigative and search actions. forensic operations.

The main structural elements of the forensic characteristics of corruption crimes have been determined. These are: 1) the specific area of the criminal offense; 2) a special subject of a corrupt act; 3) specific ways of providing corruption services; 4) the specific situation in which the act of corruption is committed; 5) specific traces of corruption crimes; 6) corrupt ties with the organizers of the shadow and criminal business.

It was stated that the organizers of the shadow and criminal business strive to have "their own" people, both in the bodies of state power, administration, and a cover ("roof") in law enforcement bodies. Corrupt officials receive corruption rewards ("kickbacks") for providing corrupt services. They, using their power, official powers, perform certain actions (or fail to act) in the interests of the shadow and criminal business in order to ensure corruption assistance, corruption patronage, corrupt security, corruption protectionism, corruption intervention, corruption lobbying, corruption counteraction.

It is summarized that the stated theoretical provisions of the forensic characteristics of corruption crimes, its main structural elements have a certain scientific and practical significance.

Key words: forensic characteristics, corruption crimes, structural elements, corruption services, investigation.